

Biologen berättar

Markus Lundgren är fiskevårdschef på Sportfiskarna

NORDAMERIKAS TORSKBESTÅND – EN HISTORIA OM ÖVERFISKE

Torskbestånden på de stora fiskebankarna utanför Nordamerikas ostkust var ikoniska. Golfströmmens varma vatten möter här den kalla Labradorströmmen. I gränsskiktet uppstår de näringsrika vatten där den storväxta torsken på Grand Banks vid Newfoundland och Georges Bank vid Nova Scotia frodades. **Redan på 1500-talet korsade européer Atlanten för att skörda denna fantastiska naturresurs.** Torsken var en grundpelare i tillvaron, en ousinlig källa och själva fundamentet för kustsamhälleas existens. **Det var en av världens viktigaste marina resurser, i århundraden. Tills den fiskades ut.**

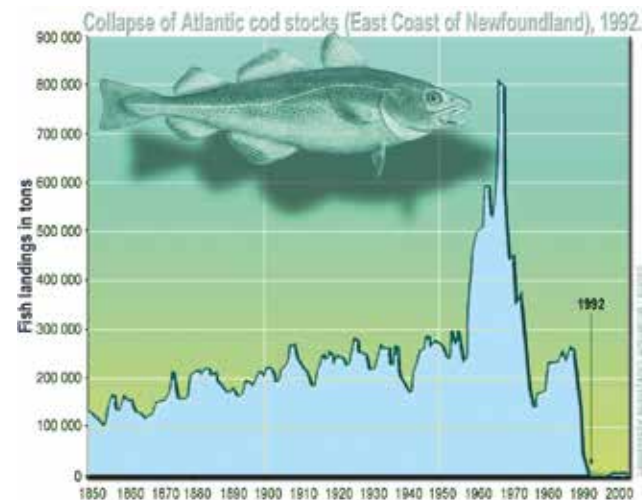
På 1950-talet utvecklades tekniken inom fisket. Djupgående botentrålar ersatte det mer traditionella fisket. Trålarna kunde vara ute längre, fiska djupare, på större yta och fånga mer. Betydligt mer. Under 1960-talet sköt fångsterna i höjden, mycket tack vare ekolod och moderna navigationsinstrument. År 1968 fångades enorma 800 000 ton torsk utanför Newfoundland, dubbelt så mycket som under torsomboomen i Östersjön i mitten av 1980-talet.

Industrin blomstrade och fler och fler sysselsattes i en gigantisk industri, trots en snabb nedgång efter de magiska åren 1968–1969. Fiskeribiologerna reagerade tidigt, redan i början av 1970-talet. Den osäkra datan som alltid, särskilt för 50 år sedan, omgärdar beräkningar för något som inte syns långt under havsytan reducerade dock forskarnas varningar till ett brus i den högljuda upprustningen av fiskeflottan. Socialt, kulturellt och inte minst ekonomiskt var det en ostoppar våg, en framgångssaga. Det fanns inte utrymme för några varningssignaler.

Fångsterna minskar

Under 1970-talet sjönk fångsterna drastiskt, även efter lodda som var en av torskens viktigaste byten och som fångats som bifångst. De kustnära yrkesfiskarna hade klagat länge på den storskaliga trålindustrin. Till slut, i ett försök att rädda den egna fiskeindustrin och få tillgång till hela Grand Banks, deklarerade Kanada 1976 exklusivitet över hela sin ekonomiska zon och tvingade ut hela den internationella fiskeflottan till gränsen för den ekonomiska zonen, 200 sjömil ut.

År 1978, bara ett decennium efter världens bästa torskfiskeår, hade fångsterna sjunkit till 140 000 ton. Kräftgången fortsatte under 1980-talet, trots att den internationella fiskeflottan motats bort. Tack vare flottans effektivitet och att tätheterna av torsk i enstaka områden var fortsatt höga på grund av att fisken aggregerade tillåts fisket fortsätta, samtidigt som allt fler områden blev fisktomma. Det var allmänningens tragedi. Under sent 1980-tal sjönk fångsterna ytterligare och till slut kunde en handfallen fiskeriadministration inte blunda för den totala katastrofen.

Efter toppåren 1968–1969 gick det snabbt utför med torskbeståndet utanför Newfoundland. Fisketrycket var enormt, men först 1992 insåg ansvariga beslutsfattare det verkliga allvaret och torskfisket totalstoppades. Grafik: Millennium Ecosystems Assessment/Wikipedia Commons.

År 1992 deklarerade Kanada totalt fiskestopp för den resurs som i över ett halvt millenium hade format fiskesamhällen längs Labradorkusten, Newfoundland och Nova Scotia. Situationen var nästan lika katastrofal på den amerikanska sidan gränsen och Georges Bank. Över 35 000 arbetstillfällen i hundratals kustsamhällen försvann, nästan över en natt. Belånade fiskebåtar sjönk i värde, industrier stängde och hela hamnar ödelades. Statliga kompensationer sköts till för att hålla hushållen över ytan. Kollapsen var monumental, särskilt för torskbestånden.

Svag återhämtning

Under 2000-talet började man se vissa tecken på återhämtning, nära två decennier efter kollapsen och det efterföljande fiskestoppet. Efter en dominans av bland annat nordhavsräka och snökrabba så började en del torsk och hälleflundra att återkomma till fiskebankarna, vilket även sammanföll med återhämtningen av den viktiga bytesfisken lodda. År 2010 beräknade man en "Limit Reference Point" (LRP), en nedre biologisk gräns för torskbeståndet, vars situation räknades som kritisk om beståndets lekbiomassa låg under denna gräns. Man baserade LRP på den genomsnittliga lekbiomassan under 1980-talet, alltså under en period då beståndet redan var kraftigt överfiskat och oundvikligen på väg mot kollaps.

År 2016 gjordes den senaste stora beståndsanalysen. För treårsperioden 2010–2012 beräknades den genomsnittliga lekbiomassan till 15 procent av den kritiska gränsen LRP. För perioden 2011–2013 var värdet 19 procent, för att nå 26 procent för perioden 2012–2014. Ytterligare återhämtning har kalkylerats fram till 2017, men det går mycket långsamt och från mycket låga nivåer. Beståndet är fortfarande inte i närheten av den nedre kritiska gränsen som bestånden kraschade igenom i slutet av 1980-talet. Det är viktigt att komma ihåg när du hör någon prata om återhämtning av ett överfiskat bestånd.

Varningssignalerna finns där

Kan vi ta lärdom av detta? Självklart. Samtliga torskbestånd runt svenska kusten förutom i det trålningsfria Öresund har varit kraftigt överfiskade någon gång de senaste decennierna. Många lokala kustfiskebestånd på västkusten tros vara utrotade. Det mest aktuella

Torsken utanför Nordamerikas ostkust hade närt människor på kusten i ett halvt millenium. Den ansågs vara en ousinlig källa och hela tillvaron i hundratals fiskesamhällen kretsade runt torskfiske. Fram tills beståndet fiskades ut. Foto: Markus Lundgren.

exemplet är Östersjön där det östra torskbeståndet är småväxt och lider allvarligt av tillväxtproblem, samtidigt som det västra torskbeståndet sedan 2008 har legat under motsvarande kritiska gräns som Nordamerikas torskbestånd fortfarande inte är nära att komma tillbaka till. Östersjön är ett innanhav med stora övergödningsproblem och den där kritiska gränsen räknas inte fram på samma sätt här, så jämförelsen är inte rättvis kanske någon tycker.

I Östersjön mår torsken mycket dåligt. Ett historiskt överfiske, övergödningsproblematik samt en kraftigt ökande sälstam hämmar beståndets återhämtning. Foto: Hans Lindqvist.

Kanske det, men de stora likheterna ligger i att fisketrycket på Östersjöns viktigaste rovfisk har varit för högt, för länge. Vi fiskar fortfarande på två torskbestånd i allvarlig kris. Om vi inte gör något finns risken för en ekologisk kollaps även i Östersjön, om den inte redan har skett. Utanför Newfoundland ersattes torsken till viss del av andra predatorer. I Östersjöns artfattiga ekosystem kanske inte det går. Det mest tragiska är tanken på att vi i en snar framtid kanske sitter där och tänker:

"Alla varningssignaler fanns där, men vi gjorde inget. Vi hade inte lärt oss något alls."